

PROEMI

I. [1] Tot el que he relatat a propòsit del que ha succeït fins ara en les guerres al poble romà ho he explicat de manera que, en la mesura del possible, tota la presentació dels fets s'acordés amb els temps i els llocs en què es produïen; a partir d'ara, en canvi, ja no em serviré d'aquesta disposició del relat, perquè aquí quedarà escrit tot allò que hagi pogut passar arreu de l'imperi dels romans.¹ [2] El motiu és que no ho podia pas escriure de la manera que convé mentre encara eren vius els protagonistes.² No hauria pas pogut mantenir-me ocult de la plètora d'espies, ni, si em capturaven, escapar-me d'una mort miserable: ni dels meus parents més propers no em podia refiar. [3] En realitat, de molts dels fets que he narrat en els llibres precedents m'he vist forçat a amagar-ne els motius. Aquí, per contra, sí que em caldrà revelar el que fins ara ha restat secret, i també els motius dels fets que vaig presentar en els llibres precedents.³

[4] Ara, però, que emprenc un altre repte, en certa manera difícil i terriblement irrefragable, el de compondre les biografies de Justinià i de Teodora, em passa que la tasca m'aclapara i em fa recular, sobretot quan considero que això que quedarà escrit en aquest moment no semblarà ni fidedigne ni versemblant a les generacions futures, i, d'altra banda, quan el temps, en haver-se escolat llargament, n'hagi anat fent envellir cada cop més la immediatesa, em fa por que no em carreguin la fama de rondallaire i m'arreglerin entre els que escriuen tragèdies. [5] Tanmateix, no m'acovardiré per raó de l'enormitat de la tasca, perquè m'hi

encoratja el fet que el meu relat no està pas mancat de testimonis: els meus contemporanis, que són els testimonis que coneixen més bé els fets, transmetran dignament als temps venidors la confiança que mereixen.

[6] Encara hi ha, això no obstant, una altra cosa que sovint em va retenir, durant molt de temps, cada cop que estava a punt de posar-me a compondre aquest relat: em semblava que, per a les generacions futures, fóra més aviat nociu, perquè és millor que unes accions tan malignes no es coneguin en els temps futurs que no pas que la seva fama esperoni els tirans a emular-les. [7] Perquè a la majoria dels poderosos, per ignorància, sempre els resulta senzill imitar les malvestats dels seus predecessors i es decanten tothora, per pura facilitat i indolència, pels crims dels seus avantpassats. [8] Finalment, però, això és el que em va moure a escriure la història d'aquests fets: per als tirans del futur serà un senyal que no és pas improbable que la majoria de les vegades els arribi el càstig dels seus crims, com també a aquests homes els ha tocat patir-los; i, a més, les seves accions i la seva manera de ser quedaran consignades per sempre, i potser arran d'això s'ho pensaran una mica més abans de transgredir les lleis.⁴ [9] Perquè ¿qui en sabia res, entre els homes posteriors a ells, de la vida disbauxada de Semíramis o de Sardanapal i de la follia de Neró,⁵ si els escriptors del seu temps no n'haguessin deixat el record? I, d'altra banda, també els que patiran en el futur quelcom semblant, si és que això succeeix, per causa dels tirans, no deixaran pas del tot de treure'n profit, d'aquesta informació, [10] perquè els infortunats bé solen rebre algun consol si les desgràcies no els han caigut tan sols a ells.⁶ Per això, doncs, procediré, en primer lloc, a explicar tots els actes vergonyosos de Belisari, i, després, revelaré també els actes vergonyosos de Justinià i de Teodora.

[11] Belisari tenia una dona, que he esmentat en els llibres anteriors.⁷ El seu avi i el seu pare foren aurigues que exercien el seu ofici a Bizanci i a Tessalònica, i la seva mare era una d'aquelles que es prostitueixen a l'escena.⁸ [12] Va ser ella, que primerament havia viscut una vida de lascívia i era de tarannà dissolut, que fins i tot s'havia relacionat moltes vegades amb els metziners de la seva família i n'havia adquirit els coneixements necessaris,⁹ qui, al capdavant, va esdevenir la dona legítima de Belisari, quan ja havia estat mare d'una nombrosa fillada.¹⁰ [13] Així, doncs, de seguida va pensar que era normal cometre adulteri des de bon començament, bé que va prendre prou cura de perpetrar-lo d'amagat, no pas perquè s'avergonyís dels seus costums habituals, ni tampoc perquè sentís cap mena de respecte pel seu company de llar (no se n'havia avergonyit mai, de cap acte seu, fos quin fos, i, a més, tenia el seu home ben atrapat mitjançant tota mena d'encanteris), sinó perquè es malfiava del càstig de l'emperadriu, perquè tot sovint Teodora «s'enrabiava amb ella i li ensenyava les dents».¹¹ [14] Però, després d'haver-li fet certs serveis en situacions de gran necessitat, prou que la va deixar ben mannyaga: primer, quan va maltractar Silveri de la manera que s'explicarà en els llibres següents,¹² i, més tard, quan va sotmetre Joan de Capadòcia, tal com he explicat en els llibres anteriors;¹³ des de llavors, sense gens de temor, ja no havia d'amagar-se ni tenia cap escrúpol per cometre tota mena de crims.

[15] Hi havia un xicot de Tràcia al casal de Belisari, de nom Teodosi, que era seguidor, per herència dels seus pares, de la doctrina dels anomenats eunomians.¹⁴ [16] Aquest noi, tot just quan estava a punt d'embarcar-se cap a Líbia, Belisari va ren-

tar-lo en el bany divinal¹⁵ i, alçant-lo de la pila amb les seves pròpies mans, en va fer el seu fill adoptiu, juntament amb la seva dona, tal com és llei d'adopció entre els cristians; i des de llavors Antonina estimava Teodosi com a fill seu que era per la paraula sagrada, segons que és ben natural, n'estava molt i el tenia sempre a la vora. [17] Ben aviat, però, se'n va enamorar perdudament durant aquella travessia i, en la seva passió desmesurada, va espolsar-se el respecte pels afers divins i humans i qualsevol rastre de pudor, i va unir-se a ell, de primer en la intimitat, però al final també davant dels servents i les criades. [18] Presa d'aquesta pruja i evidentment arravatada de desig com estava, ja ni tan sols veia cap impediment per al que feia. Fins i tot un cop que Belisari els va enxampar en plena feina, a Cartago,¹⁶ es va deixar entabanar de grat per la seva dona. [19] Quan els va trobar tots dos en una cambra subterrània, prou que es va enutjar, però ella, sense cap mena de temor ni de vergonya pel que estava fent, va dir-li: «He vingut aquí amb el noi per amagar les peces més valuoses del botí, perquè l'emperador no les trobi.»¹⁷

[20] Aquesta és, doncs, l'excusa que va dir-li, i ell se'n va anar fent veure que se la creia, tot i que veia que Teodosi duia descordats els cordons dels pantalons¹⁸ a la zona dels genitals. Encès com estava pel desig d'aquella criatura, preferia que el que havia vist amb els seus propis ulls fos tan poc cert com fos possible. [21] Però la lascívia d'ells anava augmentant cada cop més fins que fou una calamitat inefable, i tots els qui veien el que feien ho mantenien en silenci, però una esclava anomenada Macedònia, a Siracusa, quan Belisari acabava de conquerir Sicília,¹⁹ després d'obligar el seu amo amb els juraments més temibles perquè mai no la deixés a mercè de la mestressa, va reportar-li tota la història, presentant dos esclavets com a testimonis, els que s'encarre-

gaven de servir al dormitori. [22] En assabentar-se'n, Belisari va ordenar a alguns dels seus homes que s'ocupessin de Teodosi. [23] Però ell, alertat, va fugir a Efes. De fet, la majoria dels seus homes, induïts a aquest parer per la volubilitat d'aquest individu, procuraven complaure la dona més que no pas semblar ben disposats amb el marit, i per això van trair en aquella ocasió les ordres que els havien donat sobre Teodosi. [24] Constantí,²⁰ en veure que Belisari havia quedat molt afectat pel que havia succeït, se'n va doldre davant seu, però també va comentar: «Jo m'hauria ocupat de la dona abans i tot que del xicot.» [25] Quan Antonina va assabentar-se'n, va amagar el seu enuig contra ell per poder mostrar després l'odi ressentit que li tenia: [26] era ben bé com un escurçó que manté el seu despit a l'ombra. No gaire més tard, de fet, mitjançant encanteris o llagoteria, va convèncer el seu home que l'acusació d'aquella esclava no era certa, i ell, sense cap mena de recança, va fer venir de nou Teodosi i va consentir a retornar Macedònia i els esclavets a la dona. [27] Ella, primer, els va fer tallar la llengua a tots, segons diuen, i després va trinxar-los a rodanxes menudes, va posar-los dins d'uns sacs i els va llançar a la mar sense cap escrúpol: un servent seu, anomenat Eugeni, és qui va ocupar-se de tot aquell sacrilegi, el mateix que ja havia comès el crim contra Silveri. [28] A més, no gaire més tard, Belisari va assassinar també Constantí, instigat per la seva dona: en aquell moment s'havia produït l'afer de Presidi i les dagues, tal com he exposat en els llibres precedents.²¹ [29] Bé prou que podria haver estat alliberat, aquest home, però Antonina no va deixar-lo estar fins que no el va haver castigat per aquell comentari que he esmentat abans. [30] És per això que Belisari es va guanyar un gran odi, tant de part de l'emperador com de tots els notables romans.